

تبیین جنگ ترکیبی استکبار جهانی در بعد علم و فناوری علیه جمهوری اسلامی ایران

هوشنگ جمشیدی رستمی^۱، علی قربانی رشنودی^۲

^{۲،۱} دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

چکیده

بشر در طول تاریخ حیات اجتماعی خود و با اهداف مختلف دچار پدیده شوم جنگ بوده و در عصر کنونی پیچیدگی و ابهام و چندبعدی بودن از مهم‌ترین ویژگی‌های جدیدترین شیوه جنگی است که استکبار جهانی به سردمداری آمریکا به دنبال استفاده از آن جهت رسیدن به اهداف و مقاصد خود است. از این رو از ابتدای پیروزی انقلاب تاکنون رویکردهای مختلفی را در مواجهه با ایران در پیش گرفته‌اند؛ اما به باور بسیاری از تحلیل‌گران، ناکامی استکبار جهانی در جنگ سخت، نیمه سخت و نرم سبب شد تا در اواخر دهه چهارم و آغاز دهه پنجم رویکرد جدیدی را در مواجهه با انقلاب اسلامی ایران دنبال نمایند. رویکردی که در محافل سیاسی و نظامی به عنوان جنگ ترکیبی از آن نام برده می‌شود. جنگی که دارای ابعاد چندگانه است و یکی از مهم‌ترین این ابعاد بعد علمی و فناوری است و شناخت این موضوع در این دنیای متغیر و به شدت نامطمئن و با پیشرفت‌های سریع بشر در علم و فناوری و استفاده استکبار از این فناوری‌ها در جنگ از اهمیت زیادی برخوردار است بنابراین تدوین راهبردها و تاکتیک‌ها و تکامل اندیشه‌های نظامی و فناوری‌های پیشرفته یک ضرورت حتمی است لذا هدف پژوهش حاضر بررسی چیستی و چرایی جنگ ترکیبی استکبار جهانی در بعد علم و فناوری است. این تحقیق بر مبنای هدف از نوع تحقیقات کاربردی است که به روش توصیفی صورت گرفته و برای گردآوری داده‌های تحقیق نیز از روش کتابخانه‌ای-اسنادی استفاده شده است. یافته‌های تحقیق بیانگر این مطلب است که؛ استکبار جهانی با کاربست ابعاد جنگ ترکیبی به‌ویژه در عرصه علم فناوری در پی تأثیر بر جامعه نخبگانی ایران و با تهدید و ترور و تطمیع دانشمندان و دانشگاهیان و تخریب زیرساخت‌های علم و فناوری است به جهت جلوگیری از پیشرفت علم و فناوری ایران و ایجاد ناپایداری سیاسی و در نهایت تغییر ساختار و تغییر نظام جمهوری اسلامی ایران است.

کلیدواژه‌ها: جنگ ترکیبی، استکبار جهانی، علم و فناوری

مقدمه

انقلاب پرشکوه ملت ایران در بهمن ماه ۱۳۵۷، بزرگ‌ترین و مردمی‌ترین انقلاب عصر جدید است که چله پرافتخار را بدون خیانت به آرمان‌هایش پشت سر گذاشت (بیانیه گام دوم- ۱۳۹۷) و از همان آغاز تلاش خود را برای رسیدن به امنیت که ابتدایی‌ترین و اولین گام برای رسیدن به ثبات جامعه اسلامی بود، مورد توجه قرارداد و به‌عنوان مرکز ثقل و نقطه کانونی بقای حاکمیت اسلامی و دفاع از مردم ستمدیده ایران، تلاش‌های امنیت ساز خود را به مورد اجرا درآورد. با این وجود ج.ا.ا در گام نخست برای رسیدن به امنیت در جامعه اسلامی از همان ابتدای انقلاب اسلامی با همه‌های فراوان اقدامات ضد امنیتی مواجه شد که اوج آن در بروز جنگ‌های داخلی، جنگ تحمیلی، همه‌های فرهنگی و در ادامه اقدامات ترکیبی و امنیتی در دهه سوم و چهارم بود. این اقدامات که به طور خاص با هدایت نظام‌استکباری و برخی از گروه‌های وابسته و معاند انجام شد، با ترکیبی پیچیده در تمام دوران انقلاب اسلامی به مورد اجرا درآمد. و انقلاب اسلامی همچنان شاهد پیگیری راهبردهای استکبار در مقابل جمهوری اسلامی است. راهبرد‌های استکبار به سردمداری آمریکا در طول چهار دهه گذشته به تناسب شرایط عوض شده و آرایش میدانی براساس راهبرد تعیین گردیده است. استکبار درحال حاضر راهبرد پیچیده تری را برای مواجهه با انقلاب اسلامی در پیش گرفته است و موسسه رند در گزارش سال ۹۵ ترکیبی هوشمندانه از دو قدرت سخت و نرم را به دولت آمریکا پیشنهاد می‌دهد.

حضور بازیگران غیردولتی در صحنه‌های جنگ و حمایت و پشتیبانی بازیگران دولتی از آن‌ها، تلاش این بازیگران برای ایجاد هویت و همچنین تحولات فناوری، گسترده شدن تجهیزات مدرن و کنترل از راه دور و شکل‌گیری قدرت‌های هوشمند، گسترده شدن جنگ‌های نیابتی، سوق یافتن جنگ‌ها به درون شهرها و طولانی شدن جنگ، به‌ویژه شکل‌گیری گروه‌های افراطی در منطقه (عراق، سوریه، یمن و ...) و حمایت دشمنان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از گروه‌های افراطی در کنار دشمنی برخی از همسایگان و همچنین تشکیل ائتلاف‌های آشکار و پنهان علیه جمهوری اسلامی ایران و منافع ملی ما در سطح منطقه، حاکی از تغییر ماهیت جنگ‌ها و تنوع سناریوهای دشمن در مقابله با کشورهای هدف و از جمله کشورهای مستقل و عدالت‌خواه همچون جمهوری اسلامی ایران دارد (خادم دقیق و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۸).

جدیدترین و پیچیده‌ترین سبک جنگیدن که تاکنون مطرح‌شده، جنگ‌های ترکیبی است. جنگ ترکیبی، به‌کارگیری همزمان و توأمان ترکیبی از ابزارهای متعارف، نامنظم و نامتقارن می‌باشد و این که جنگ ترکیبی شامل استفاده یک بازیگر دولتی یا غیردولتی از همه ابزارهای در دسترس دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی و اقتصادی با هدف ایجاد بی‌ثباتی در کشور هدف می‌باشد. در دهه‌های اخیر، جنگ‌ها و تغییرات درروش‌های نبرد تحت تأثیر فناوریهای نوین قرار گرفته‌اند. جنگ ترکیبی یکی از الگوهای نوین جنگ است که با استفاده از ترکیبی از ابزارها، فناوری‌ها و روش‌های نبرد سنتی و نوین، به دستیابی به برتری نظامی در مقابل دشمن می‌پردازد. وازقضا یکی از ابعادمهم این جنگ بعد علم و فناوری است.

بدیهی است که جلوگیری از دستیابی دشمن به اهداف خود، با اتکا به سناریوهای جنگ‌های کلاسیک و مرسوم و عدم پیش‌بینی و آینده‌نگری تحولات این حوزه، جوابگوی نیازهای اساسی برای حصول به اهداف و آرمان‌های عالی و تحقق تمدن نوین اسلامی در گام دوم وادامه مسیر انقلاب انقلاب نخواهد بود و چرایی ماهیت صحنه‌های جنگ‌های آینده‌استکبار جهانی علیه جمهوری اسلامی چالشی است که دغدغه‌ی اصلی فرماندهان نظامی و بسیاری از پژوهشگران عرصه‌ی نظامی می‌باشد که این مهم هم اکنون با ظهور پدیده‌ی جنگ ترکیبی در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی دیپلماسی، رسانه و حقوقی و به‌ویژه علم و فناوری دوچندان گردیده است؛ در همین راستا یکی از دغدغه‌های مهم و اساسی جمهوری اسلامی ایران جلوگیری از غافلگیری، رصد، شناسایی، پیش‌بینی و ارزیابی تهدیدات است؛ بنابراین دغدغه و مسئله اصلی این پژوهش ”تبیین چرایی جنگ ترکیبی استکبار جهانی علیه جمهوری اسلامی در عرصه علم و فناوری است“.

بیان مسئله

جنگ نوعی منازعه خشونت آمیز سیاسی، اجتماعی است که بین گروه های انسانی رخ می دهد. صحنه های جنگ و نبرد در هر دوره تاریخی ویژگی ها و ماهیت خاص و منحصر به فرد خود را داشته است که در یک دسته بندی میتوان به جنگ سخت، نیمه سخت و نرم اشاره کرد. جنگ سخت، اعمال قدرت نظامی برای تحمیل اراده و تامین منافع است و هدف اشغال سرزمین است. جنگ نیمه سخت، اعمال قدرت از راه اعمال نفوذ در نظام سیاسی، امنیتی یک کشور برای تحمیل اراده و تامین منافع است. جنگ نرم، مجموعه تحولاتی که موجب دگرگونی در هویت فرهنگی والگوهای رفتاری مورد قبول نظام سیاسی گردد که متکی بر روش های نرم افزارانه، ماهیت انتزاعی، نامحسوس و تدریجی است و دارای اشکال متعددی است. یکی از اشکال مهم این جنگ، جنگ ترکیبی است. در همین راستا مقام معظم رهبری فرموده است من عرض می کنم دفاع از اسلام در دوران نبی اکرم (ص) آسان تر از دفاع در دوران امیر المومنین (ع) بوده چون این قضیه پیچیده تر بوده و چنین چیزی در آینده ممکن است؛ زیرا استکبار جهانی ابزار های گوناگونی را در اختیار دارد (رهبر معظم انقلاب ۱۳۶۹:۳) فتنه انگیزی استکبار جهانی علیه ملت آزاده و خداجوی ایران دیگر به صحنه های نظامی و برافروختن جنگهای نظامی نیابتی محدود نمی شود. بی شک جنگ ترکیبی یکی از صورتهای جنگ است که جبهه معارض به اثربخشی آن بسیار دل بسته است. جنگ ترکیبی که گاهی از آن با عنوان عملیات های پیچیده، جنگ های کوچک و یا جنگ های نامنظم نیز یاد می شود، بیانگر به کارگیری ترکیبی قابلیت های نیروهای نظامی متعارف به شیوه ای پیچیده و هماهنگ شده است. این نوع نبرد، شامل عواملی است که از راهکنش ها (تاکتیک ها) و آرایش های نظامی گرفته تا حمله های نظامی و غیرنظامی را در بر می گیرد. (رضاخواه، ۱۳۹۴:۱۲۸) این جنگ دارای ابعاد مختلفی اعم از اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، دیپلماسی، رسانه ای، حقوقی، سیاسی، زیست محیطی و علم فناوری است مقام معظم رهبری می فرمایند یک ملت باید دشمن را بشناسد، نقشه دشمن را بداند و خود را در مقابل آن مجهز کند. بر اساس این فرمان باید جنگ ترکیبی و ابعاد آن خوب شناخته شود. باید ماهیت آن به درستی روشن شود. باید افزارهای کاربردی در این صورت از جنگ به خوبی شناخته و تحلیل شود تا دشمن در این میدان نیز ناکام گردد. شناخت ابزار نوین علم و فناوری، اقدامات استکبار و چرایی و چیستی آن من جمله، اقدامات بر علیه دانشگاهها، دانشجویان، اساتید، نخبگان تحریم دانشمندان ایران، تحریم دانشگاه ها و دانشجویان ایران، ترور دانشمندان ایرانی، تبلیغات رسانه علیه دستاوردهای علمی ایران و... و راهکارهای مقابله ای دارای اهمیت است. غفلت از این مهم طبیعتاً باعث غافلگیری در جنگ در عرصه علم و فناوری خواهد شد. موقعیت مسئله ای این پژوهش در واقع همین نقطه است. بررسی چیستی و چرایی جنگ ترکیبی در بعد علم فناوری است که استکبار به عنوان یک ابزار علیه ایران از آن استفاده می کند؛ بنابراین، در این مقاله به چیستی و چرایی جنگ ترکیبی استکبار علیه ایران، در بعد علم و فناوری پرداخته می شود.

اهمیت پژوهش

این پژوهش با موضوع چیستی و چرایی جنگ ترکیبی در عرصه علم فناوری در موارد مطروحه ذیل برای ما دارای اهمیت است:

- ۱- ایجاد درک مشترک میان متولیان و مسئولین در شناخت ابعاد و زوایای جنگ ترکیبی در بعد علم و فناوری
- ۲- کمک به انعطاف پذیری سازمان های لشکری و کشوری در تقابل با اهداف استکبار جهانی علیه ج.ا.ایران در جنگ علم و فناوری آینده، اشاره کرد.
- ۳- ایران به توانمند سازی علمی و فنی کشور کمک کرده و جهت گیری صحیحی را برای توسعه علم و فناوری در کشور به وجود می آورد.

ضرورت پژوهش

از لحاظ ضرورت تحقیق یا بعد سلبی (کارکردها) می توان به مواردی به شرح ذیل اشاره کرد:

- ۱- مواردی چون غافلگیری راهبردی در سازمان های مختلف ملی و ابزارهای مناسب برای مقابله با این نوع جنگ اشاره داشت.
- ۲- ضرورت همکاری و هماهنگی بین همه دستگاه ها در کشور مانند دستگاه های دولتی، دانشگاهها، صنعت و... در جهت مقابله با جنگ ترکیبی مورد بحث و تحلیل قرار گیرد.
- ۳- عدم شناخت جنگ ترکیبی در عرصه علم و فناوری موجب تاخیر در برنامه ریزی و اقدام مقابله ای به موقع در برابر دشمن می شود.

روش پژوهش

این تحقیق بر مبنای هدف از نوع تحقیقات کاربردی است. این پژوهش با روش توصیفی نگارش یافته است و برای گردآوری داده‌های تحقیق نیز از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است

ادبیات تجربی پژوهش

پیشینه پژوهش

بر اساس تحقیقات صورت گرفته از منابع خارجی و داخلی همچون، کتاب‌ها، مجلات و همچنین اینترنت، برخی از پیشینه‌های تحقیق به شرح پیشرو شناسایی و مورد استفاده قرار گرفت:

۱- باقر سلیمانی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان بررسی و تبیین تهدیدات جنگ ترکیبی استکبار جهانی در گام دوم انقلاب اسلامی فصلنامه پژوهش‌های علوم نظامی دانشگاه افسری امام حسین علیه السلام با روش توصیفی با سوال این پژوهش چیستی و ماهیت و ابعاد جنگ ترکیبی استکبار جهانی در فرایند تحقق گام دوم انقلاب اسلامی است نتایج بیانگر این مطلب است که هشت مولفه عملیات روانی جنگ اطلاعاتی اقتصادی اقدامات سیاسی و سایر اقدامات نیروهای نظامی و نیروهای ویژه و حمایت از نا آرامی‌های داخلی به‌عنوان مهمترین مولفه‌های جنگ ترکیبی به شمار می‌رود.

۲- ریاضی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان معرفی مؤلفه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه ج.ا.ایران به این نتیجه می‌رسند که ۸ مؤلفه روانی، اطلاعاتی، اقتصادی، دیپلماسی- سیاسی، سایبری، نیروهای نظامی منظم و نیروهای ویژه و حمایت از درگیری‌های داخلی به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های جنگ ترکیبی به شمار می‌رود.

۳- هادی ابراهیمی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان جنگ هیبریدی: رویکرد ایالات متحده آمریکا در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های روابط بن الملل به بررسی مولفه‌های جنگ ترکیبی آمریکا در قبال ایران می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که غالب مولفه‌های جنگ ترکیبی از مصادیق بارزی در رفتارهای این کشور در مواجهه با ایران در اواخر دهه چهارم و آغاز دهه پنجم برخوردار است.

۴- محمد هادی راجی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان جنگ ترکیبی غرب در برابر جمهوری اسلامی ایران در مجله سیاست دفاعی به این سوال پاسخ می‌دهد که بر اساس چارچوب جنگ ترکیبی چگونه می‌توان به تحلیل‌های جنگ غرب علیه جمهوری اسلامی پرداخت و به این نتیجه می‌رسد که مولفه‌های جنگ ترکیبی به مثابه واحدهای ابزاری و عینی با فشار متراکم و طولانی مدت به همراه استفاده از شبکه‌های اجتماعی در پی تأثیر بر بسترهای ذهنی و شناختی جامعه هدف است.

۵- ساوه درودی (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان گام دوم انقلاب در دو حرکت شناخت و مقابله با تهدیدات امنیتی انجام می‌دهند که یافته‌های تحقیق نشان داد تهدیدات امنیتی نظام ج.ا.ا با استخراج روندها و پیشران‌های تأثیرگذار در بروز تهدیدات امنیتی در دو حوزه داخلی و خارجی پیرامون هفت محور اشاره شده در بیانیه قابل استخراج بوده و راهکار مقابله نیز با استناد به توصیه‌های رهبری در هر کدام از این هفت محور قرار دارد.

۶- خادم دقیق و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴، دریافتند که ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده‌ی احتمالی؛ بر اساس شاخص‌های عدم قطعیت آینده مشتمل بر تهدید، بازدارندگی و تعاملات بین المللی در هشت حوزه تهاجم نظامی (هوا - دریا)، نیابتی دولت‌محور و غیردولتی، براندازی نرم، تحریم همه جانبه، بی‌ثبات سازی داخلی، تنش مقطعی و نافرمانی، نفوذ و استحاله قابل دسته بندی است که در آن مهم ترین ویژگی ها شامل استفاده از سلاح های نوین و فضای مجازی، نوع و ابزار تهدیدات از نوع هوشمند (ترکیبی)

و عرصه ی آن متمرکز بر جنگ اطلاعاتی-امنیتی، فرهنگی و قومی و مذهبی است.

۷-بقایی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان چیستی جنگ ترکیبی، اشتباهی تکراری در مباحث نظامی، مؤلفه های جنگ ترکیبی را در موارد: جنگ اقتصادی، حمله های سایبری، دیپلماسی، حمایت از ناآرامی های داخلی، جنگ های اطلاعاتی، ویژه، جنگ های چریکی و کلاسیک می داند.

۸-رفیعی راد و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان بررسی بسترهای امکانی منطقه غرب آسیا در بروز جنگ های ترکیبی با تأکید بر نظریه امنیت منطقه ای انجام داده اند که بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش عوامل امنیتی، ژئوپلیتیکی و اقتصادی موجود در منطقه غرب آسیا در بروز جنگ های ترکیبی مؤثر بوده و آینده این منطقه همواره زمینه و بسترهای لازم برای ایجاد و رشد بحران را دارا است.

۹-فرهاد قاسمی و ایرج اسماعیلی (۱۳۹۶) در مقاله ای با عنوان «جنگ ترکیبی در سیستم بین المللی پیچیده آشوبی» چنین نتیجه گیری کردند که جنگ ترکیبی، ترکیبی از ابزارهای متعارف، نامنظم و ناهمگون می باشد و شامل استفاده یک بازیگر دولتی با غیردولتی از همه ابزارهای در دسترس دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی نیروهای نظامی منظم، نامنظم و نیروهای ویژه، اقتصادی، سایبری و حمایت از ناآرامی های محلی با هدف ایجاد بی ثباتی در کشور هدف می باشد.

کلیه پژوهش های مورد بررسی به موضوع جنگ ترکیبی، ابعاد جنگ ترکیبی، ماهیت و ابزار و اهداف مختلف جنگ ترکیبی پرداخته اند بیشتر تحقیقات از روش کیفی و توصیفی و تحلیل از طریق بررسی اسناد و مدارک کتابخانه ای و با استفاده از روش پرسش نامه به جمع آوری داده های تحقیق پرداخته اند در هریک از تحقیقات انجام گرفته به مطالعه برخی ابعاد جنگ ترکیبی کلیات جنگ ترکیبی، ابعاد و مولفه ها پرداخته اند که در این مورد با هم وجه اشتراک دارند اما در هیچ یک از تحقیقات مطالعه شده به تبیین چیستی و چرایی جنگ ترکیبی در بعد علم و فناوری نپرداخته اند نوآوری تحقیق حاضر در این است که با رویکردی جامع جنگ ترکیبی استکبار جهانی علیه جمهوری اسلامی ایران را در بعد علم و فناوری مورد بررسی قرار داده و با بیان مهمترین اقدامات استکبار و پیامد های این اقدامات بر جمهوری اسلامی ایران به تبیین چیستی و چرایی موضوع می پردازد.

ادبیات نظری تحقیق

با توجه به موضوع مطمح نظر پژوهش در ذیل به مفاهیم و تعاریف کلی جنگ و بیشتر به مفاهیم مرتبط به جنگ ترکیبی در عرصه علم و فناوری پرداخته می شود.

جنگ

جنگ: جنگ در ادبیات فارسی با مفاهیمی همچون ستیزه، درگیری، رزم، در زبان عربی با واژه هایی همچون نزاع، حرب، قتال یاد می شود از سوی «ریمون آرون» ۱ جنگ را یک عمل اجتماعی قلمداد می کند که برخاسته از مدیریت اجتماعات سیاسی سازمان یافته است و در راستای غلبه یکی بر دیگری صورت می گیرد و از سویی دیگر «مارکس» آن را مامای انقلاب می داند (حسنلو، ۱۳۸۸: ۶)

جنگ عبارت است از اقدامات خشونت آمیز طرفین متخاصم علیه یکدیگر که به منظور تحمیل اراده صورت می گیرد.

کلاوزویتس اصل اساسی جنگ را حفظ نیروهای خودی و نابودی نیروهای دشمن دانسته، هدف جنگ را خلع سلاح یا سرنگون ساختن دشمن و عامل اصلی پیروزی در جنگ را برتری تعداد افراد نیروهای مسلح دانسته است (آقابخش و همکاران، ۱۳۷۴: ۳۶۲). ریمون آرون اندیشمند روابط بین الملل نیز جنگ را یک اقدام اجتماعی می داند که ناشی از اداره اجتماعات سیاسی سازمان یافته است که به منظور غلبه یکی بر دیگری تحقق می پذیرد. (بیگدلی ۱۳۷۲: ۴۵)

جنگ پدیده‌ای در حال تکامل است که ابعاد و حالات گوناگون داشته و دوره‌های تکاملی متنوعی را طی نموده است شناخت دقیق پدیده جنگ نیازمند شناخت فراگیر مفاهیم آن نظیر اهداف، ملل و به‌ویژه رویکرد کنشگران جنگ است. با گذر زمان نیاز به بازنگری در انگاره‌های قدیمی مربوط به جنگ و باز تکانی آن ضرورت می‌یابد. (کرفلد، ۱۳۸۶: ۱۱)

بنابراین صحنه جنگ: محیطی است که دربرگیرنده همه ابعاد قدرت ملی جهت دستیابی به اهداف راهبردی یا غایی جنگ است شامل تمام یا قسمتی از کشور و یا حتی فراتر از قلمرو جغرافیایی کشور باشند. در این صحنه، کشورها خط مشی و اهداف امنیت ملی خود را تعیین و منابع ملی را جهت تحقق آن‌ها استفاده می‌نمایند. (نوذری، ۱۳۸۹: ۲۷-۲۵)

جنگ سخت

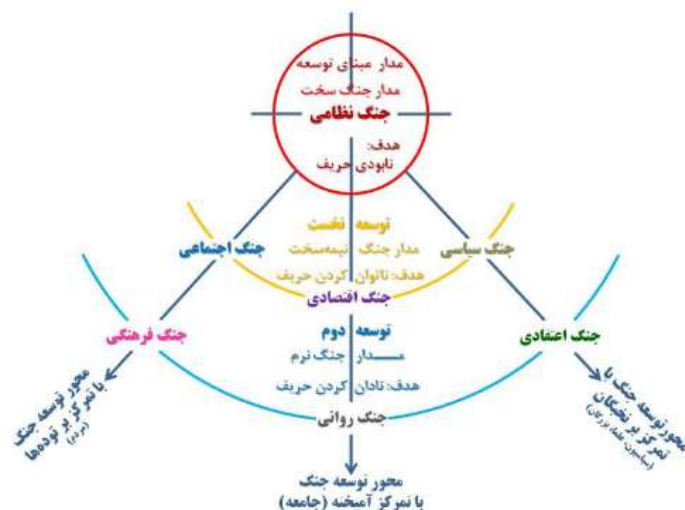
مدار مبنا و فراگیرترین و شناخته شده ترین مداری است که تا به حال بشر جنگجو آن را به کار گرفته است. رویکرد دشمنی در مدار جنگ سخت، نابودی حریف است (خسروی ۱۴۰۲)

نیمه سخت

دومین مدار دگرگونی ماهیت جنگ، مدار جنگ نیمه سخت است. جنگ سخت همواره با هزینه‌های بالای مالی و جانی همراه است، برای کاهش این هزینه‌ها، رویکرد از نابودکردن حریف به ناتوان کردن حریف و تضعیف او تغییر میکند. در مدار جنگ نیمه سخت بشر متخاصم به حریف فشارمی آورد تا خواسته‌هایش را بپذیرد (همان.)

جنگ نرم

مدار جنگ نیمه سخت هرچند هزینه‌های جنگ سخت را کاهش میدهد، اما ماهیت دشمنی دراین مدار ماهیتی پنهان نیست. حریف فشار دشمن را کاملاً درک میکند و تا زمانی که این دشمنی را درک می کند، هرچقدر هم که ضعیف باشد، اما انگیزه‌های مقاومت در او همچنان هست؛ بنابراین بشر متخاصم تلاش میکند با تغییر ماهیت دشمنی از فشار به فریب، کاری کند که حریف متوجه دشمنی او نشود؛ بنابراین در مدار جنگ نرم رویکرد فریب و نادان کردن حریف است (همان.) از اشکال جدید و پیچیده جنگ نرم جنگ ترکیبی است.

شکل (۱): الگوی اژدهای هفت سر جنگ برای توصیف جنگ همه جانبه (منبع: خسروی، ۱۳۹۷)

استکبار جهانی

استکبار در لغت به معنای بزرگ دیدن کسی یا چیزی، بزرگ منشی کردن، تکبر کردن، گردنکشی کردن (فرهنگ معین، ۱۳۸۲) و زورگویی و ستمگری به دلیل قدرتمندی، کشور و یا کشورهای زورگو و قدرت طلب، خود بزرگ بینی غرور (فرهنگ بزرگ سخن انوری، ۱۳۸۲) می باشد. از زمانی که بشر خلق شده مفهوم "استکبار" در مقابل آن مفهوم "استضعاف" نیز به وجود آمده است استکبار و استضعاف هر دو پدیده های منفی سیاسی محسوب می شوند که در روابط بین کشور ها مفهوم پیدا می کنند دو جبهه استکبار و ضد استکبار همواره در تقابل با یکدیگر شکل گرفته اند (دارا و بابایی، ۱۳۹۸: ۳۸) برخی از مهم ترین ویژگی های استکبار عبارتند از: منفعت طلبی، جهان خواری، به دست آوردن سلطه جهانی، عقب نگه داشتن مستضعفان از رشد واقعی و اضطراب و ترس درونی. (پایگاه اطلاع رسانی حوزه، استکبار جهانی چیست؟ ۱۳۸۵)

جنگ ترکیبی

جنگ ترکیبی: جنگ ترکیبی که گاهی از آن با عنوان عملیات های پیچیده، جنگ های کوچک و یا جنگ های نامنظم نیز یاد می شود، بیانگر به کارگیری ترکیبی قابلیت های نیروهای نظامی متعارف به شیوه ای پیچیده و هماهنگ شده است. این نوع نبرد، شامل عواملی است که از راهکنش ها (تاکتیک ها) و آرایش های نظامی گرفته تا حمله های نظامی و غیرنظامی را در بر می گیرد. (رضاخواه، ۱۳۹۴: ۱۲۸)

از نظر شکلی مانند جنگ های متعارف است، سرنوشت جنگ در جنگ های هیبریدی کنونی در صحنه نبرد متعارف مشخص نمی شود، بلکه در صحنه نبرد نابرابری تعیین می گردد که از سه صحنه نبرد مردم منطقه نبرد، مردم کشور اعزام کننده نیرو و مردم در جامعه بین المللی تشکیل شده است. (۱۰۹:۲۰۰۸ مکوین^۱).

پیندژاک: روش جنگ هیبریدی را شامل تلاش های چند لایه ای می داند که هدف آن بی ثباتی کشور و قطبی کردن جامعه است. در چنگ کلاسیک مرکز ثقل مادی است، در حالی که در جنگ ترکیبی مرکز ثقل ایدئولوژیک است و افکار عمومی مردم را هدف قرار می دهد. نیروهای متخاصم سعی می کنند در سیاست مدران صاحب نفوذ و تصمیم سازان کلیدی، به وسیله ترکیب عملیات سخت (نظامی) و تلاش براندازانه تأثیر گذاری نمایند. (۱۳۹۸: ۲۰۱۵ پیندژاک^۲، کوریبکو (۲۰۱۵)، جنگ ترکیبی را پیگیری غیرمستقیم و انعطاف پذیر هدف های نظامی به وسیله دو بازوی انقلاب رنگی و جنگ نامتعارف می داند که با توجه به شرایط جدید نظام بین الملل هزینه های کمتری برای کشور مداخله گر دارد و در ادامه جنگ ترکیبی را طیف گسترده ای از ابزارهای متعدد می داند که به شیوه همگون یا ناهمگون که طرفین متخاصم علیه منافع یکدیگر استفاده می کنند. (۱۵:۲۰۱۵ کوریبکو^۳)

جنگ ترکیبی جنگی است که در فضای پسانوین (پست مدرن) ایده محور عمل می کند که در آن افکار عمومی متأثر از رشد فزاینده روند جهانی سازی رسانه ها و شبکه های اجتماعی خارج از واپایش (کنترل) دولتی و به شدت حساس نسبت به مسائل امنیتی و حقوق بشری، نقشی اساسی در شکل دهی به سیاست های ملی و خارجی دولتها و سیاست های جهانی سازمان های بین المللی ایفا می کنند. (قاسمی و اسماعیلی، ۱۳۹۶: ۸۵).

¹ McCuen

² Pindjak

³ Korybko

ویژگی های جنگ ترکیبی

(۱) حضور عناصر عمده نیروهای منظم و نامنظم دولتی و غیردولتی

(۲) فرماندهی چندوجهی: افرادی که در مسائل مختلف دارای یک بینش و افق دید هستند، برای هدف هایی که مشخص می کنند، اجماع سازی می کنند،

(۳) اقدام همزمان: اداره عملیات در فضای مختلف در یک دوره زمانی برای دستیابی به تأثیرهای لازم و سریع به جای عملیات در مراحل مختلف،

(۴) چندبعدی: سازمان رزم و طرحریزی با به کارگیری منابع داخل و خارج میدان نبرد،

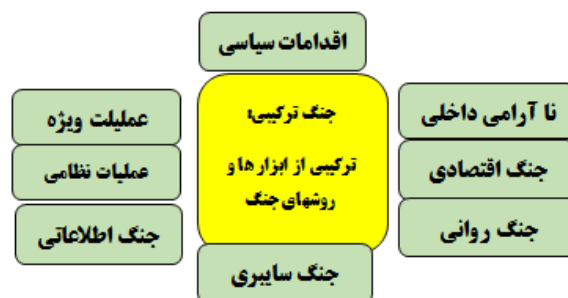
(۵) عدم تقارن و مشارکت راهبردی (یارندی، ۱۳۹۴: ۱۲).

ابزار نظامی جنگ ترکیبی

(۱) پهنپاها، تروریست های حرفه ای و نیروهای ویژه (۲) جنگ الکترونیک، جنگ رایاوردی (سایبری) و جنگ رسانه ای، (۳) موشک های بالستیک غیر هسته ای (تریدنت ۲) و موشک های کروز، (۴) جنگ در ابعاد مختلف به صورت ترکیبی (زمینی - هوا - دریا فضا و فضای سایبر)، (۵) جنگ فضا پایه، تسلیحات ضد ماهواره، ماهواره های SAR و SIGINT مخابرات ماهواره ای نظامی، ماهواره های جاسوسی و ماهواره های دفاع موشکی.

روش های جنگیدن در جنگ ترکیبی

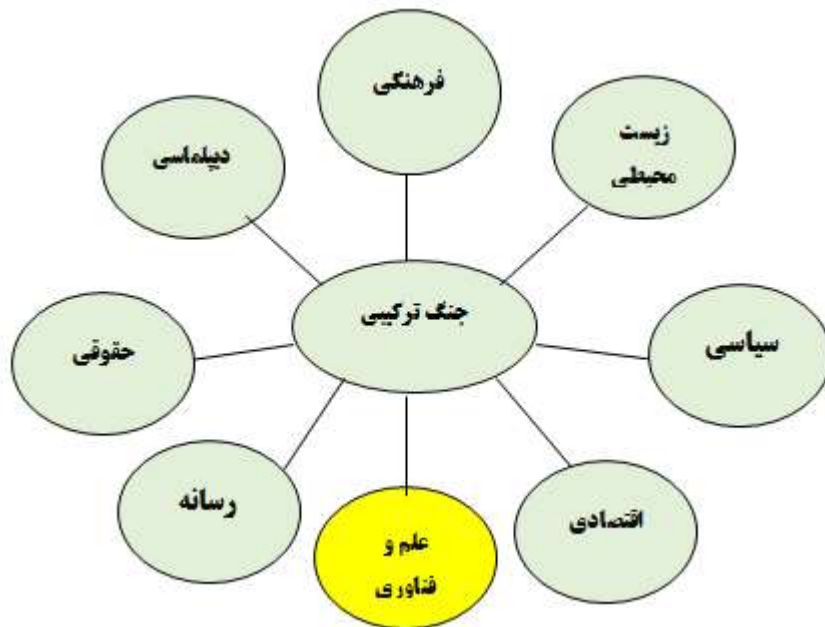
کنفرانس امنیتی مونیخ با توجه به عملیات روسیه در اوکراین در گزارش خود جنگ ترکیبی از روش های مختلف متعارف و غیرمتعارف است. این ابزارها از دیپلماسی تا جنگ نظامی را در هشت قسمت شامل می شود: ۱. دیپلماسی ۲. جنگ اطلاعاتی ۳. حمایت از نابسامانی ها و شورش های محلی ۴. نیروهای نامنظم و چریکی ۵. نیروهای ویژه ۶. نیروهای کلاسیک نظامی ۷. جنگ اقتصادی ۸. حمله های سایبری. معرفی می کند و روش جنگیدن جنگ ترکیبی را با ترکیب ابزارهای چندگانه جنگ متعارف و غیرمتعارف بیان می کند. این در حالی است که در دهه گذشته، استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا بر توان مقابله با تهدیدهای نامنظم ناشی از بازیگران غیردولتی تا اندازه بسیاری افزوده است، اما در همین سال ها یک چالش متمایز علیه آمریکا و شرکای این کشور در ناتو و حتی دیگر کشورها به واسطه ترکیب جدیدی از حمله های نامنظم به وجود آمده است؛ این چالش جدید، ترکیبی از ابزارهای متعارف، نامنظم و ناهمگون است. (قاسمی و اسماعیلی، ۶۸: ۱۳۹۶-۶۷)

شکل (۲): روش جنگ هیبریدی از نظر کنفرانس مونیخ (ایشینگر^۱، ۲۰۱۰)

ابعاد جنگ ترکیبی

این نوع جنگ، ترکیبی از توانمندی های نظامی متداول و متعارف، ظرفیت های شورش و آشوب، تروریسم و افراط گرایی، جنگ های چریکی و نامتقارن یا محدود، دیپلماسی، جنگ های سایبر و فناوری های پیشرفته نظامی و جنگ های روانی و تبلیغاتی است (Huovinen2011:3)

شکل (۳): نمودار مهم ترین مولفه های جنگ ترکیبی

جنگ ترکیبی در عرصه علم فناوری

مفهوم شناسی

معناشناسی و یا مفهوم شناسی، دانش بررسی و مطالعه معانی در زبان های انسانی می باشد. این علم معمولاً بر روی رابطه بین دلالت کننده ها تمرکز دارد. در همین راستا، به مفهوم شناسی معانی اصلی این پژوهش می پردازیم.

خلاقیت: خلاقیت یا آفرینندگی توان ساختن یا خلق نمودن چیزی نو است، راهکاری نو برای حل یک مشکل، یک روش یا یک دستگاه نو، یا یک. خلاقیت بشر تعریفی از قابلیت های زندگی، فناوری، صنایع نو، ثروت نو و کلیه ی چیزهایی است که از یک اقتصاد خوب جریان می گیرند. خلاقیت چند وجهی و چندبعدی است. فقط محدود به یک نوآوری فناورانه یا یک مدل کسب و کار نوین نیست. چیزی نیست که بتوان آن را در یک جعبه نگه داشت و هنگامی که کسی وارد دفتر کار می شود آن را باز نمود. خلاقیت شامل انواع متمایز فکرکردن و عاداتی است که بایستی هم در افراد و هم در جامعه گرداگرد آن ها کاشته شود.

فناوری یا تکنولوژی مجموع تکنیک ها، مهارت ها، روش ها و فرایندهایی است که در تولید کالاها یا خدمات یا تحقق اهداف مانند تحقیقات علمی و دفاعی، استفاده می شود. فناوری می تواند دانش تکنیک ها، فرایندها و مواردی از این دست باشد، یا می تواند در ماشین ها تعبیه شود تا بدون اطلاع دقیق از عملکرد آنها، امکان کار را فراهم آورد. سیستمی که از فناوری برای دریافت یک ورودی و سپس تغییر آن با توجه به کاربرد و تولید خروجی استفاده می کند به عنوان سیستم تکنولوژی یا فناوری شناخته می شود.

اجرای عملی ایده هایی است که منجر به ساخت کالاها یا خدمات جدید یا بهبود در ارائه کالا یا خدمات موجود می شود. یا بطور خلاصه تر، یک موجودیت جدید یا تغییر یافته که باعث ایجاد ارزش یا توزیع آن می شود. یا به عبارتی، فرآیند توسعه نظریه های جدید و نظریه

های خلاق و تبدیل آن ها به محصولات، خدمات و یا روش های کاربردی و مدل های سازمانی جدید و سودمند می باشد. مجموعه دیدگاه های مقام معظم رهبری، در مورد "نوآوری فناورانه دست اول" در نیرو ها و صنایع دفاعی به این شکل قابل اراده است: ایجاد تحول در علم و فناوری، در موارد جدیدی که تا به حال در مورد آن نظریه علمی ارائه نشده است. با تاکید بر نیاز های داخلی و اعتماد به نفس در زمینه پیگیری تحقیقات و ارائه نتایج (قربانی ۱۳۹۲).

نوآوری فناورانه: عبارت است از نوآوری که محور اصلی آن فناوری بوده و مبتنی بر دانش یا نظریه های فنی جدید و یا به کارگیری خلاقانه فناوری های موجود شکل گرفته و منجر به تولید محصولات و یا خدمات جدید شود (نظری زاده و همکاران، ۱۳۹۵).

کارکردهای علم و فناوری از منظر رهبر انقلاب

شکل (۴): کارکردها و اثرات علم و فناوری از منظر امام خامنه ای (طارق، ۱۳۸۱)

جنگ علم و فناوری

مفهومی است که به نبرد و رقابت بین اقتصاد ها و نیروهای نظامی در زمینه علم، تکنولوژی و نوآوری اشاره دارد. در جنگ علم و فناوری، توانمندی های نظامی و اقتصادی یک کشور به علم و فناوری آن وابسته است. به طور خلاصه جنگ علم و فناوری یک رقابت استراتژیک است که در آن کشور ها و سازمان ها برای کسب برتری در علم، تکنولوژی و نوآوری با یکدیگر رقابت می کنند این رقابت به طور مستقیم توانمندی های نظامی و اقتصادی یک کشور را تحت تأثیر قرار می دهد و می تواند تأثیرات گسترده ای در زمینه های امنیت، اقتصاد و فرهنگ و جامعه و سیاست گذاری و توسعه داشته باشد.

اهداف استکبار در جنگ علم فناوری

۱. سرقت فکری و دزدی فناوری: دشمنان می توانند به منظور کسب برتری و توانمندی های فناورانه، به سرقت فکری و دزدی فناوری از کشورها یا سازمان های دیگر بپردازند. آنها می توانند از هر نحوه ممکن برای دستیابی به اطلاعات محرمانه، فرایندها و فناوری های دیگر استفاده کنند.

۲. ضعف امنیت سایبری: دشمنان می توانند به منظور تخریب، نفوذ یا حملات سایبری در برابر کشورها یا سازمان ها اقدام کنند. آنها

می‌توانند تهاجمی به سیستم‌های کامپیوتری، شبکه‌ها و زیرساخت‌های مختلف انجام دهند تا به اطلاعات حساس دسترسی پیدا کنند، سرویس‌ها را قطع کنند یا آسیب جدی به سازمان‌ها و نظام‌های مختلف وارد کنند.

۳. تضعیف توانمندی نظامی و امنیتی: دشمنان می‌توانند به طور مستقیم یا غیرمستقیم به منظور تضعیف توانمندی نظامی و امنیتی کشورها اقدام کنند. آنها ممکن است به منظور خنثی کردن سامانه‌های ارتباطی، نظام‌های راداری و سیستم‌های پدافند هوایی، تهاجم به زیرساخت‌های حیاتی یا سایر اقداماتی که توانمندی نظامی کشور را ضعیف کند، اقدام کنند.

۴. تضعیف توانایی اقتصادی و صنعتی: دشمنان می‌توانند به منظور تضعیف توانایی اقتصادی و صنعتی کشورها اقدام کنند. آنها می‌توانند به سرقت فکری از نوآوری‌ها، تخریب زیرساخت‌های صنعتی یا مختل کردن زنجیره تأمین اقدام کنند تا به تولید و توانمندی صنعتی یک کشور آسیب برسانند.

۵. ترویج ایدئولوژی‌های متناقض و مخرب: دشمنان می‌توانند به منظور تضعیف و تقویت تفرقه‌افکنی و ناسازگاری، ایدئولوژی‌های متناقض و مخرب را ترویج دهند. آنها ممکن است به منظور تشویق ناسازگاری اجتماعی، سوءاستفاده از اطلاعات و ترویج ایدئولوژی‌های تروریستی، تلاش کنند. این اقدامات می‌توانند به ضعف اجتماعی، ناسازگاری سیاسی و تضعیف امنیت داخلی و استحکام کشور منجر شوند.

اقدامات و راهبرد های استکبار جهانی در بعد علم و فناوری علیه جمهوری اسلامی ایران

اگر به دانش و فلسفه به عنوان دو نماینده اندیشه آدمی بنگریم خواهیم دید که همواره رابطه‌ای معنی‌دار میان سه مقوله دانش، فلسفه و قدرت وجود دارد و بحث از تأثیر آنها بر هم در حقیقت بحث از دانش و فلسفه به مثابه [منبع] قدرت است (توکلیان، ۱۳۸۸: ۱۰۲ - ۱۰۷). ملتی که علم ندارد محکوم به عقب ماندگی، ذلت و فرودستی در معادلات جهانی است (عبدلی و عباسی، ۱۳۹۱: ۹۹). علم محور توسعه حقیقی، موجب عزت و اعتماد به نفس یک فرد و یک ملت، پایه و زیربنای اقتدار ملت نیاز اول کشور، قدرت و اقتدار است (معینی، ۱۳۸۷). «پیشرفت دانش و فناوری در دستان افراد شایسته، جهت سودآوری و بهره‌دهی به کار می‌روند اما در صورتی که در اختیار افراد ناصالح و ناشایسته قرار گیرند می‌توانند خطرات سهمگین به بار آورند» (گروه مطالعاتی دانشکده امنیت ملی، ۱۳۸۸: ۱۵۲). علم و فناوری و پیشرفت‌های آن می‌توانند برای اعمال قدرت از سوی کشورها توسعه یافته بکار گرفته شود. اگر این پیشرفت‌ها وابستگی محتوایی و فکری ایجاد کند می‌توانند منجر به مهاجرت نخبگان، تقلید فکری، ترجمه بدون توجه به شرایط بومی شود. جنگ ترکیبی در عرصه علم فناوری در عرصه های زیر اتفاق می افتد:

حوزه آموزش

محتواها، روش‌ها، فضاها و رسانه‌های آموزشی عناصری در فرایند آموزش هستند که بیگانه بودن این عناصر به فرهنگ، دین و آداب و رسوم یک ملت، غیربومی و تقلیدی بودن می‌تواند آنها را به وسیله‌ای برای اقدام به جنگ در عرصه علم و فناوری تبدیل کند. محتواهای نظری صرف و غیرفعال، روش‌های آموزشی سنتی، استاد محوری، تأکید بر محفوظات بجای خلاقیت، تفکر انتقادی و اندیشیدن فعال، استفاده از رسانه‌های آموزشی نامناسب مانند فیلم‌های آموزشی بیگانه که متضاد با نظام ارزشی یک ملت هستند، تأکید بر آموختن مهارت‌های مختلف مناسب با نیازمندی‌های جوامع بیگانه و ایجاد فضای آموزشی مناسب فرهنگ بیگانه از مواردی هستند که بطور مستقیم یا غیرمستقیم عناصر آموزشی را تبدیل به ابزارهای جنگ کرده و فارغ‌التحصیلان نظام آموزشی را تبدیل به سربازان بیگانه، بی‌تعهد به وطن و عاری از بصیرت می‌کنند.

حوزه پژوهش

در این زمینه از روش‌هایی مانند فریب، دروغ، بزرگ‌نمایی و بی‌اعتبارسازی استفاده زیادی می‌شود. معتبر جلوه دادن مجلات علمی و یافته‌های علمی خودی و در مقابل بی‌اعتبار جلوه دادن مجلات و یافته‌های تحقیقاتی ملت‌های دیگر، بزرگ‌نمایی و جهان‌شمول نشان دادن اولویت‌های تحقیقاتی خودی، تأکید بر اعتبار و برتری بانک‌های اطلاعات پژوهشی و معرفی این مخازن اطلاعات علمی بعنوان

شاخص و معیار سنجش کیفیت و کمیت تولیدات علمی کشورها، ارائه بورس‌های تحصیلی و تحقیقاتی (از کارشناسی ارشد تا پسادکتری) و فرصت‌های مطالعاتی برای اندیشمندان کشورهای درحال توسعه در جهت استفاده از آنها برای رفع نیازهای تحقیقاتی و همچنین تغییر ذهنیت آنها به نفع اولویت‌های خودی از اقداماتی هستند که به اغلب بطور غیرمستقیم تغییر ذهنیت‌ها، وابستگی علمی و فکری و خدمت به بیگانه را بدنبال دارد.

حوزه تربیتی

حوزه تربیتی ناظر بر اقداماتی است که نیروی انسانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از این منظر دو دسته از اقدامات قابل توجه است:

بخش دانشجویی

برخی از تحلیل‌گران غربی بر این عقیده هستند که جمهوری اسلامی را می‌توان با نفوذ به درون ذهنیت علمی دانشجویان در قالب فرآیندهایی چون بورس و غیره، با بحران مواجه نمود (رنجبران، ۱۳۸۸). «در حرکت‌ها و تشکلهای دانشجویی، قدرت تحلیل که نباشد انسان فریب تحلیل‌گر بیگانه را می‌خورد. در دنیای سیاسی امروز با مغالطه‌های سیاسی کاری می‌کنند که بتوانند بر دانشجو تسلط پیدا کنند. درست مثل مغالطه‌های فلسفی، ذهن طرف را با یک چشم‌بندی علمی، منحرف [و همراه خود] می‌کنند» (فیروزآبادی، ۱۳۸۷: ۷۹). وارد شدن در جریان‌های سیاسی بدون داشتن قدرت تحلیل و تفکر انتقادی، تقلید کورکورانه، چند جبهه کردن تشکلهای دانشجویی و متضاد نشان دادن آنها، تغییر رسالت اصلی دانشجو (یادگیری، پژوهش، مهارت ورزی و دستیابی به ذهنیت فلسفی) به تغییر دهنده نظام ارزشی و سیاسی موجود (با تقویت تفکر رادیکال)، جذب دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی معاند یا در فرقه‌ها و تشکلهای هدایت شده از طرف بیگانه، نمونه‌هایی از راه‌های جنگ ترکیبی در بعد علم و فناوری از طریق دانشجویان هستند.

اساتید

از نظر اسلام انسان رشد یافته کسی است که اهل فکر و تشخیص باشد و اگر وی فکر و اندیشه خود را به طرز صحیحی به کار گیرد و هدف او تنها درک حقیقت باشد، می‌تواند راه رستگاری را از سبیل گمراهی تشخیص دهد (رضایی زارچی و رهنما، ۱۳۸۸: ۲۲-۳۷). نقش معلم و مربی در جامعه ما، نقش طراز اول است. به همین دلیل است که مقام معظم رهبری بیان داشته‌اند: «قدرت تعلیم و تربیت و معلمی [و استادی] و سنگر فرهنگی را بدانید» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۸: ۳۱). ایران مدتهاست برای اسلامی کردن دانشگاه‌ها تلاش می‌کند. در صورتی که اعضای هیئت علمی ویژگی‌های مورد نظر گفتمان انقلاب اسلامی را نداشته باشند قابلیت تبدیل شدن به عناصری بیگانه یا مخالف با فرهنگ و ارزش‌های اسلامی را خواهند داشت. دشمن از جایگاه و نقش اعضای هیئت علمی در شکل‌دهی و هدایت دانشجویان و سرمایه‌های آینده جامعه آگاه است؛ بنابراین با تبلیغات رسانه‌ای زیاد، با اختلاف افکنی بین عالمان دانشگاهی و حوزوی، با دادن امکانات و مشوق‌های مادی، دادن اعتبار و ارزش کاذب به این قشر فرهنگ‌ساز، این امکان را برای خود فراهم می‌کند که با استفاده از اساتید فریب خورده، کلاس‌های درسی دانشگاه‌ها را تبدیل به محل آموزش و تبلیغ فرهنگ و برنامه‌های خود و تربیت نیروی مورد نیاز خود کند.

دانشگاهیان

۱- تلاش دشمن برای بی‌اعتماد کردن دانشگاهیان به اصول انقلاب اسلامی ۲- سطحی نگری علمی در میان دانشگاهیان ۳- تبلیغات بر ضد اسلام و رواج ملی‌گرایی افراطی در میان دانشگاهیان ۴- تلاش دشمن برای تئوری سازی فکری و اندیشه‌ای با مایه‌های فرهنگی در میان دانشگاهیان ۵- جذب نخبگان دانشگاهی توسط سرویسهای جاسوسی و سفارتخانه‌ها

نخبگان

۱- تأثیر گذاری بر خودباوری ملی نخبگان ۲- القای بحران ناکارآمدی و مدیریتی ۳- تأثیرگذاری بر دلبستگی ملی نخبگان ۴- ایجاد انفعال و خودباختگی در نخبگان ۵- کاهش روحیه خطرپذیری نخبگان ۶- ایجاد ناپایداری و عدم ثبات در تصمیمات ۷- نبود شجاعت و شهامت در تصمیم گیری به موقع ۸- تقویت شک و تردید در موضعگیری در لحظه های حساس ۹- ناامید کردن نخبگان ۱۰- ترویج خود باختگی علمی در میان نخبگان و دانشگاهیان و در ادامه تبلیغات در جهت جذب آنها. ۱۱- ترور، تهدید، تظلم و جذب نخبگان و دانشمندان داخلی و دانشمندان مرتبط خارجی توسط استکبار جهانی.

حوزه مدیریتی

دانشگاه ها کانون تولید و انتقال علم، فرهنگ پذیری، انتقال و بازتولید ارزش های فرهنگی در سطح ملی هستند، بنابراین مراجع سیاست گذار در این زمینه قادر نیستند به این نهاد بی اعتنا باقی بمانند (خانیک، ۱۳۸۳: ۲۸۴ - ۲۹۰). اکنون که محیط بیرونی آموزش عالی فراملی شده و امکان تأثیر محیط جهانی بر دانشگاه فراهم است، دشمن با تأثیر گذاشتن بر عوامل انسانی دانشگاه سعی در تضعیف و وابسته کردن دانشگاه ها و دانشگاهیان دارد. تحریم ارتباطی و اطلاعاتی دانشگاهیان، بی اهمیت جلوه دادن یافته های تحقیقاتی، محروم سازی از اطلاعات علمی، جذب نخبگان با پرداخت هزینه های بالا و یا با فریب، عدم فروش ابزارهای آزمایشگاهی، سخت افزارها و نرم افزارهای پیشرفته و تلاش برای جلوگیری از تولید علم بومی از مواردی هستند که جهت تحقق اهداف جنگ در بعد علم و فناوری انجام می شوند. در حقیقت عقب نگه داشتن و محروم سازی از یک طرف و فریب، جذب و بی اعتبار سازی از طرف دیگر راهبردهایی برای جنگ ترکیبی مدیریتی در علم و فناوری هستند.

محدودیت های تحقیقات علمی

تحریم های وضع شده علیه دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی ایران، محققان را از دسترسی به ابزارها و منابع علمی بین المللی باز داشته و به انزوای علمی منجر شده اند. یکی از این مثال ها مربوط به محدودیت دسترسی به خدمات نرم افزاری و دیتابیس های علمی است که استفاده از آنها برای پروژه های پژوهشی حیاتی است.

جنگ رسانه ای و تبلیغات علیه پیشرفت های علمی

کمپین های اطلاعاتی و تبلیغاتی گسترده ای علیه پروژه ها و دستاوردهای علمی ایران وجود داشته که به نوبه ی خود تلاش می کنند این پیشرفت ها را کم اهمیت یا با اهداف نظامی متصل کنند. این کمپین ها تصویری نادرست از تعهد ایران به تحقیقات مسالمت آمیز ارائه داده و اعتماد به نهادهای علمی کشور را هدف قرار می دهند.

توقف همکاری های بین المللی: برخی از کشورها ممکن است همکاری های علمی و فناوری خود را با ایران محدود کنند یا به طور کامل متوقف کنند. این توقف همکاری ها می تواند تأثیرات منفی بر توسعه علمی و فناوری در ایران داشته باشد، زیرا ممکن است از دسترسی به منابع، تجهیزات و تجربیات بین المللی در حوزه علمی و فناوری محروم شوند.

کشف و واگذاری اطلاعات: برخی از اقدامات متقلبانه و امنیتی ممکن است در نتیجه برنامه های جاسوسی و کشف اطلاعات محرمانه، به منابع علمی و فناوری ایران صورت بگیرد. این اقدامات هدفمند می توانند به کشف و انتقال دانش و فناوری های حساس مربوط به ایران منجر شوند.

پیامدهای راهبردهای جنگ ترکیبی استکبار علیه ایران در بعد علمی و فناوری

آثار جامع اقتصادی و فناوری

جنگ ترکیبی علیه ایران دارای تأثیرات قابل توجهی بر اقتصاد و توسعه فناوری کشور است. تحریمهای گسترده اقتصادی مانع دسترسی به بازارهای بین‌المللی و منابع فناوری می‌شود که این خود می‌تواند سبب توقف یا کاهش سرعت پروژه‌های تحقیقاتی مهم و نیز کاهش تولید داخلی شود. فقدان فناوری‌ها و قطعات لازم همچنین می‌تواند بر سایر بخش‌های وابسته به تکنولوژی نظیر حمل‌ونقل، ارتباطات و بهداشت تأثیر گذاشته و منجر به کاهش کلی کیفیت زندگی شود. همچنین تحریم‌ها می‌توانند منجر به کاهش قابل توجهی در نوآوری، انتقال تکنولوژی و سرمایه‌گذاری خارجی شوند.

اثرات اجتماعی و سیاسی

فشارهای ناشی از جنگ ترکیبی ممکن است بر جنبه‌های اجتماعی و سیاسی نیز تأثیر گذار باشد. عدم ثبات اقتصادی می‌تواند به نارضایتی عمومی منجر شود و زمینه‌ساز تظاهرات و اعتراضات شود. از دیگر سو، تلاش‌ها برای مهندسی افکار عمومی و ایجاد اختلاف، به‌ویژه از طریق کانال‌های اطلاع‌رسانی، ممکن است به تضعیف اعتماد عمومی به نهادهای دولتی منجر شود.

تأثیر بر توانایی‌های دفاعی

تحریم‌های تسلیحاتی و فناوری دفاعی به‌طور مستقیم توانایی‌های دفاعی ایران را هدف قرار داده‌اند. در شرایطی که کشورهای مرتبط به تکنولوژی‌های پیشرفته دسترسی دارند، ایران به‌شدت در تامین نیازهای دفاعی خود محدود شده است که این خود در قابلیت رزمی و امنیت ملی کشور تأثیر می‌گذارد.

تأثیر بر سیاست خارجی و استقلال استراتژیک

جنگ ترکیبی در ابعاد مختلف نیز بر سیاست خارجی ایران تأثیر گذاشته است. فشارهای بین‌المللی می‌تواند زمینه‌ساز تغییر و تعدیل در خط‌مشی‌های خارجی و جستجو برای متحدان جدید باشد. این فشارها همچنین می‌توانند نیاز به استقلال استراتژیک بیشتر و تمرکز روی توسعه داخلی و دیپلماسی متنوع‌تر را تشدید کنند.

تحریم‌ها و محدودیت‌های علمی و فناوری

تحریم‌های بین‌المللی، به‌ویژه آن‌هایی که از سوی آمریکا و اتحادیه اروپا اعمال شده‌اند، بیشترین تأثیر را بر پیشرفت علمی و فناوری در ایران گذاشته‌اند. این محدودیت‌ها شامل دسترسی به ابزار و مواد لازم برای تحقیقات و توسعه، استفاده از نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای تخصصی و همچنین دسترسی به منابع علمی بین‌المللی مانند مجلات و کنفرانس‌ها است. تحریم‌ها به تأخیر افتادن پروژه‌ها، کاهش سرمایه‌گذاری‌های خارجی و اختلال در شبکه‌های همکاری بین‌المللی علمی منجر شده‌اند.

تأثیر بر ساختارهای زیر بنایی علمی

این فشارهای فزاینده به‌صورت مستقیم بر روی ساختار زیربنایی علمی و فناوری ایران اثر گذاشته‌اند. نتیجه‌ی این اقدامات، گاه به از بین رفتن سرمایه‌های انسانی به واسطه مهاجرت متخصصین، کاهش فرصت‌های تحقیق و توسعه و درنهایت تأثیر منفی بر رشد اقتصادی و اجتماعی کشور انجامیده است. این استراتژی‌ها علاوه بر جلوگیری از پیشرفت فناوری، به کوشش برای ایجاد ناپایداری سیاسی در داخل ایران نیز کمک می‌کنند.

اثرات در حوزه امنیتی

به ترور. تهدید. تطمیع و جذب دانشمندان و نخبگان علمی کشور می پردازد و در ادامه اجازه ورود یا همکاری دانشمندان و نخبگان را با دیگر دانشمندان و مراکز علمی جهان محدود نموده است. فعالیت در مجامع بین‌المللی و مطرح کردن مسائل مرتبط با تحریم‌های ناعادلانه و حمله سایبری می‌تواند به افزایش فشار بین‌المللی علیه این تاکتیک‌های نامتعادل و ایجاد حمایت‌های بین‌المللی منتهی شود.

تأثیر در سطح مراکز علمی و دانشگاه‌ها

۱- تلاش استکبار جهانی در عدم دسترسی دانشمندان و مراکز علمی تحقیقاتی ایران به منابع علمی صنعتی. مواد اولیه و عدم شرایط ایجاد زمینه‌های تحقیقاتی همکاری علمی با مراکز و کشورهای هم طراز با ایجاد شرایط تحریمی برای کشور و دیگر کشورهای که قرار است با ایران همکاری داشته باشند.

۲- تحریم نخبگان. دانشمندان و مراکز علمی کشور (تلاش در قطع ارتباط با محیط علمی پژوهشی جهان)

۳- ترور، تهدید، تطمیع و جذب نخبگان و دانشمندان داخلی و دانشمندان مرتبط خارجی توسط استکبار جهانی.

۴- تلاش در جلوگیری از تکریم علم و عالم در دانشگاه‌ها و مراکز علمی.

۵- تلاش در کم اهمیت دادن یا وابستگی پیشرفت علمی ایران.

نتیجه‌گیری

با توجه به موارد مطروحه در پاسخ به مسئله اصلی تحقیق مبنی بر چپستی و چرایی جنگ ترکیبی استکبار جهانی در بعد علم و فناوری علیه جمهوری اسلامی ایران می‌توان گفت:

نظر به تأکیدات رهبر معظم انقلاب در خصوص جنگ همه جانبه ترکیبی دشمن؛ «جبهه دشمن، امروز دست زده به یک تهاجم ترکیبی؛ تهاجم دشمن یک تهاجم ترکیبی است؛ یعنی جنبه‌ی اقتصادی در آن هست، جنبه‌ی سیاسی در آن هست، جنبه‌ی امنیتی در آن هست، جنبه‌ی رسانه‌ای در آن هست، جنبه‌ی دیپلماسی در آن هست -از همه جهت یک حمله‌ی ترکیبی دسته‌جمعی را شروع کرده‌اند- ما هم در مقابل بایستی حرکت‌مان حرکت ترکیبی باشد؛ از همه جهت بایستی تلاش کنیم. البته دفاع باید بکنیم اما همیشه در موضع دفاعی نمی‌توانیم بمانیم؛ این را باید توجه داشت. این که من می‌گویم باید دفاع کنیم، خب دفاع یک کار لازم است اما همیشه نمی‌شود در موضع دفاعی ماند؛ دشمن تهاجم می‌کند، ما هم باید تهاجم داشته باشیم؛ در زمینه‌های مختلف؛ هم در زمینه‌های رسانه‌ای، هم در زمینه‌های اقتصادی، هم در زمینه‌های امنیتی» (دیدار با فرماندهان نیروی هوایی ارتش در ۱۹ بهمن ماه ۱۴۰۰). مهم‌ترین عوامل مؤثر در صحنه جنگ ترکیبی احتمالی استکبار جهانی علیه جمهوری اسلامی ایران اسلام هراسی و ایران هراسی، گسترش تروریسم و گروه‌های تکفیری، مخاصمات ایدئولوژیکی (آداب، رسوم، دین، فرهنگ، سنن و...)، سیال و متغیر شدن محیط جغرافیایی و تغییرات ژئوپلیتیکی، افزایش رقابت‌های تسلیحاتی، جهانی شدن و عصر اطلاعات و دانش، ظهور بازیگران غیردولتی، انقلاب کوانتومی و فناوری محوری، ناهمگونی نظامی و عدم تنش زدایی و بی ثبات رفتاری با کشورهای هم‌جوار و همسایه می‌باشد.

نوع و ابزار تهدیدات به ترتیب اولویت؛ گروه‌های تروریستی، بحران فرهنگی - مذهبی، فضای مجازی، بی ثباتی در مرزها، جنگ نیابتی، تخریب محیط زیست، مخاصمات ایدئولوژیکی و بحران فرهنگی - قومی و ویژگی‌های تهدیدات صحنه‌ی جنگ ترکیب احتمالی آینده؛ جنگ اطلاعاتی، تروریستی، خرابکاری، منازعات در فضای مجازی، منازعات منطقه‌ای، جنگ هوافضایی و هوشمندی در هدف زنی، فشار دیپلماتیکی، نامشخص بودن تهدید، استفاده از ابزار نامرسوم، اطلاعات متمرکز، بهره برداری از فناوری‌های نوین، استفاده از جنگ روانی، جنگ الکترونیک، رزم دور، تخصصی کردن حوزه رزم و ارتقای اصل

غافل‌گیری؛ پیش‌بینی می‌گردد؛ که با نتایج تحقیقات ریاضی و همکاران (۱۴۰۰) و باقر سلیمانی (۱۴۰۰) و محمد هادی راجی و همکاران (۱۳۹۸) خادم دقیق و همکاران (۱۳۹۵) همخوانی دارد

از نگاه تحلیلی و آینده‌نگرانه؛ با توجه به مطالب و یافته‌های تحقیق، افزون بر مؤلفه‌ها و ابزارهای معرفی شده، آنچه که وجود دارد این است که استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا سعی کرده است نظام جمهوری اسلامی ایران را که علی‌رغم عمر نسبتاً کوتاه خود توانسته دستاوردهای شگرف در سطح بین‌المللی به دست آورده که بارزترین این دستاوردها را میتوان در بعد علم فناوری دانست به طوریکه با وجود بکارگیری انواع راهبردها و ترفندها در قالب جنگ سخت و نیمه سخت و نرم و ترکیبی جمهوری اسلامی ایران توانسته به بسیاری از فناوری‌های علمی دست پیدا کند و از نظر رتبه علمی در دنیا در بین بیست کشور اول دنیا قرار بگیرد فتنه انگیزی استکبار علیه ملت آزاده و خداجوی ایران دیگر به صحنه‌های نظامی و برافروختن جنگهای نظامی نیابتی محدود نمی‌شود. هجمه‌ها و شبیخون‌های استکبار جهانی به رهبری آمریکا در میدانهای گوناگون نبرد و از محورهای جنگ همه‌جانبه هر روز ابعاد تازه‌ای از این تهاجم همه‌جانبه را نمایان می‌سازد. یکی از این ابعاد مهم علم و فناوری است که برخی از اهداف استکبار جهانی در بعد علم فناوری عبارتند از:

۱- حمله سایبری به تأسیسات هسته‌ای ۲- محدودیت‌های تحقیقات علمی ۳- جنگ رسانه‌ای و تبلیغات علیه پیشرفت‌های علمی ۴- ترویج خود باختگی علمی در میان نخبگان و دانشگاهیان و در ادامه تبلیغات در جهت جذب آنها ۶- ترور، تهدید، تطمیع و جذب نخبگان و دانشمندان داخلی و دانشمندان مرتبط خارجی توسط استکبار جهانی. ۷- تلاش در جلوگیری از تکریم علم و عالم در دانشگاه‌ها و مراکز علمی.

۸- تلاش در کم اهمیت دادن یا وابستگی پیشرفت علمی ایران ۹- تحریم نخبگان، دانشمندان و مراکز علمی کشور (تلاش در قطع ارتباط با محیط علمی پژوهشی جهان)

راهبرد ها و اقدامات استکبار در بعد علم فناوری علاوه بر جلوگیری از پیشرفت فناوری، به کوشش برای ایجاد ناپایداری سیاسی در داخل ایران نیز کمک می‌کنند؛ و در نهایت به دنبال هدف اصلی خود که تغییر ساختار و تغییر نظام می‌باشد هستند.

بی شک جنگ ترکیبی یکی از صورتهای جنگ است که جبهه معارض به اثر بخشی آن بسیار دل بسته است. یک ملت باید دشمن را بشناسد، نقشه رهبر فرزانه انقلاب و فرمانده کل قوا (مد ظله العالی) می‌فرمایند یک ملت باید دشمن را بشناسد نقشه دشمن را بداند و خود را در مقابل آن مجهز کند. ۲ بر اساس این فرمان معظم له باید جنگ ترکیبی و ابعاد آن خوب شناخته شود. باید ماهیت آن به درستی روشن شود. باید افزارهای کاربردی در این صورت از جنگ به خوبی شناخته و تحلیل شود تا دشمن در این میدان نیز ناکام گردد.

پیشنهادهای

الف: پیشنهاد ویژه مسئولین

۱- مطابق فرمان فرمانده معظم کل قوا (مد ظله العالی)؛ بایستی در کنار دفاع و رویکرد واکنشی در مقابل دشمن، با طرح ریزی و اجرای مجموعه عملیات‌های تهاجم ترکیبی علیه دشمن، سیاست‌های کلی در جهت اجرای نقشه جامع علمی نظام تدوین گردد.

۲- ایجاد زمینه‌های پژوهش توسط دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی و راهبردی در راستای شناخت عمیق جنگ ترکیبی و ابعاد و به‌ویژه در بعد علم فناوری

۳- تلاش در ایجاد فضای امن علمی و اجتماعی برای نخبگان و دانشمندان.

۴- اجرای اقدامات عملیات توسعه و پدافند داخلی با رویکرد ایجاد پیشرفت توأم با عدالت همزمان با عمق‌بخشی و بومی‌سازی دفاع همه‌جانبه از نخبگان و دانشمندان در ایران اسلامی.

۵- ارتقای توان علمی دانشی و نظامی نیروهای مسلح و ارتباط گیری مؤثر و فعال با سایر وزاتخانه‌ها و سازمان‌های وابسته با بهره‌مندی

و هم‌افزایی علمی و عملی در حوزمه‌ریزی برای استفاده از نتایج تحقیق در فعالیت‌های رسانه‌ای به منظور آگاهی و افزایش بصیرت مردم.

۶- سازماندهی و تشکیل یگان‌های سایبری جهت برقراری ارتباط ایمن و پایدار و اشراف بر فضای مجازی‌های متنوع دانشی در زمینه بازدارندگی فعال و مؤثر علیه جنگ ترکیبی استکبار

۷- با توجه به تهدیدات دشمن در جنگ ترکیبی، باید اجرائیات این حوزه پویا بوده و دائماً در حال تغییر و نوآوری باشد.

۸- تهدیدات دشمنان در جنگ‌های ترکیبی می‌بایست به طور مستمر مورد رصد و پایش قرار گرفته و بر اساس تهدیدات جدید، راهبردها و الگوها مورد بازنگری قرار گیرند.

۹- شناسایی، جذب، ارتقا و به‌کارگیری نخبگان

۱۰- سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر در حوزه توسعه فناوری

۱۱- بهبود ارتباط با مراکز دانشگاهی و نظامی و غیرنظامی

پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی

۱- انجام پژوهش توسط دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و راهبردی در راستای شناخت عمیق جنگ ترکیبی و ابعاد آن.

۲- انجام پژوهش عمیق‌تر در خصوص تأثیر فناوری‌های نوین در جنگ‌های آینده توسط محققین.

۳- انجام پژوهش در مورد الگوهای فناورانه دفاعی در جهت مقابله با فناوری‌های نوین دشمن در جنگ ترکیبی.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم.

۲. نهج‌البلاغه، ترجمه: محمد دشتی، چاپ دوم (۱۳۸۶)، مشهد، آئین تربیت.

۳. مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)؛ مجموعه بیانات، قابل دسترسی در: WWW.Khamenei.ir.

۴. امیدی، علی، شفیع، نوذر، طالعی‌حور، رهبر (۱۳۹۶)، آمریکا و دیپلماسی اجبار علیه برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه امنیت- پژوهی، سال ۱۶، شماره ۵۷.

۵. امینی، محمدنبی (۱۳۹۰)، «کارکرد شبکه‌های اطلاعات مردمی در جنگ»، فصلنامه مطالعات بسیج، شماره ۲۴، ۹ تا ۱۷.

۶. آقابخشی، علی، افشاری راد، مینو (۱۳۷۴)، فرهنگ علوم سیاسی، تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.

۷. بقایی، کوروش؛ رجب پور، مجید و پرواس، سیدرضا (۱۳۹۵)، چیستی جنگ ترکیبی، اشتباهی تکراری در مباحث نظامی، فصلنامه علوم و فنون نظامی، ش ۳۷: از ۹۱ تا ۱۱۰.

۸. بیات، حسن (۱۳۸۴)، مکانیزم پشتیبانی از نهضت‌ها، تهران: نشر دافوس سپاه.

۹. بیگدلی، ضیاء (۱۳۷۳)، «حقوق جنگ»، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.

۱۰. جعفری، محسن، اسدی، فاطمه (۱۳۹۷)، بررسی ابعاد حقوقی جنگ سایبری با نگاهی به قواعد حاکم بر مخاصمات مسلحانه بین‌المللی، «فصلنامه مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، دوره چهارم، شماره ۱».

۱۱. خلیل طارق، مدیریت فناوری، رمز موفقیت در رقابت و خلق ثروت، ترجمه سید کامران باقری، مرکز فناوری نیرو (متن)، ۱۳۸۱ تهران

۱۲. درفشان، مجتبی، اسماعیلی، مهدی، نظام‌الاسلامی، جلیل (۱۳۹۵)، تهدیدهای سیاسی آمریکا علیه ج.ا.ایران برپایه رهنمودهای مقام معظم رهبری (مؤلفه‌ها، شاخص‌ها، عوامل)، فصلنامه امنیت‌پژوهی، سال پانزدهم، شماره ۵۴.

۱۳. دهشیری، محمدرضا، غفوری، مجتبی (۱۳۹۴)، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، سال سوم، شماره دوازدهم.

۱۴. رشید، غلامعلی و همکاران (۱۳۹۳)، واکاوی الگوهای حاکم بر جنگ آینده و مقایسه آن با جنگ هشت ساله و جنگ‌های اخیر، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۴۸.

۱۵. رضاخواه، علیرضا (۱۳۹۴) جنگ های ترکیبی و الگوی نوین نبردهای نظامی، مجلیه خراسان ویژ نامه فروردین ماه.
۱۶. رفیعی راد، جواد و مرادی، عبدالله، فدایی، محمدباقر (۱۳۹۹) بررسی بسترهای امکانی منطقه غرب آسیا در بروز جنگ های ترکیبی با تأکید بر نظریه امنیت منطقه ای، فصلنامه امنیت ملی زمستان ۱۳۹۹، سال دهم - شماره ۳۸: ۴۵ تا ۷۸
۱۷. ریاضی، وحید؛ اکبری، علی؛ باجلانی، صفدر؛ اکبری، حسن رضا (۱۴۰۰) معرفی مؤلفه ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه ج.ا.ایران (مجله: راهبرد دفاعی بهار ۱۴۰۰ - شماره ۷۳: ۳۷ تا ۶۸
۱۸. زهدی، یعقوب و کلانتری، فتح ا... (۱۳۹۵)، جزوه واکاوی پارادایم های جنگ آینده، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
۱۹. زهرانی، مصطفی وهمکاران (۱۳۷۶) نظریه تحریم های اقتصادی، چاپ وزارت امور خارجه، تهران
۲۰. ساوه درودی، مصطفی. (۱۴۰۰). بیانیه گام دوم در دو حرکت (شناخت تهدیدات- مقابله با تهدیدات). مطالعات بین رشته ای دانش راهبردی، ۱۱(۴۲)، ۲۴۶-۲۲۱.
۲۱. ستاریخواه، علی و خادم دقیق، امیرهوشنگ و نصیرزاده، عزیز و میرسمیعی، سید محمد. (۱۳۹۵). ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده ی احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴. فصلنامه آینده پژوهی دفاعی، ۱۱(۱)، ۲۷-۴۴.
۲۲. کرفلد، مارتین فان (الف - ۱۳۸۶)، «تغییر ماهیت جنگ» تهران: انتشارات موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
۲۳. کرفلد، مارتین فان (ب- ۱۳۸۶)، «بازاندیشی مفهوم جنگ»، ترجمه عبدالله حیدری، تهران: مرکز آینده پژوهی علوم دفاعی.
۲۴. کلانتری، فتح اله. (۱۳۹۵). تدوین راهبردهای کلان جنگ ترکیبی. فصلنامه راهبرد دفاعی، ۱۴(۵۵)، ۶۹-۱۰۰.
۲۵. کلانتری، فتح ا... (۱۳۹۴)، واکاوی راهبرد نظامی آمریکا در جنگ های حال و آینده، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال سیزدهم، شماره ۵۱.
۲۶. کنت مکنزی (۱۳۸۳)، جنگ نامتقارن ترجمه عبدالحمید حیدری، محمد غنایی، تهران: دوره عالی جنگ، ص ۴
۲۷. گلفام، عبدالرحمان، حسینی، سیدعباس (۱۳۹۷)، بررسی سایبر تروریسم آمریکا علیه ایران، مجله تحقیقات جدید در علوم انسانی، شماره ۴۳.
۲۸. قاسمی، فرهاد، اسماعیلی، ایرج (۱۳۹۶) جنگ ترکیبی در سیستم بین المللی پیچیده آشوبی، فصلنامه مدیریت نظامی، سال هفدهم، شماره ۵.
۲۹. قربان زاده سوار، قربانعلی، ناطقی، هاشم، حسینی کوه کمری، سیدرضا (۱۳۹۷)، جنگ ترکیبی، جنگ آنارشیستی پسامدرن، فصلنامه پدافند غیرعامل و امنیت، سال هفتم، شماره ۲۲.
۳۰. طائفی، عبدالحسین، جنت-مکان شاد، حمید (۱۳۹۰)، عملیات روانی آمریکا علیه دولت نهم و عملکرد مقابله ای ج.ا.ایران، مجله امنیت-پژوهی، سال ۱۰، شماره ۳۴.
۳۱. عبدخدائی، مجتبی، رحیمی نژاد، محمدعلی (۱۳۹۷)، راهبردهای ۴۰ ساله آمریکا علیه ج.ا.ایران، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال پانزدهم، شماره ۵۵.
۳۲. عبدالله خانی، علی (۱۳۸۹)، نظریه های امنیت، تهران، نشر ابرار معاصر.
۳۳. محرابی، غلامرضا (۱۳۹۴)، جزوه جنگ آینده، تهران، معاونت اطلاعات و امنیت ستاد کل نیروهای مسلح.
۳۴. مهدی نژاد نوری، محمد، دیگران، راهبرد فناوری دفاعی، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی، ۱۳۸۵
۳۵. نوذری، فضل اله (۱۳۸۹)، دکترین صحنه جنگ، جزوه درسی، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد.
۳۶. یارندی، محسن (۱۳۹۴)، جنگ ترکیبی (هیبریدی)، نمای راهبردی (نشریه مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی)، شماره ۱۰.
37. Meghan L. O'Sullivan, The Geopolitics of the Global Energy Transition
38. Michael E. O'Hanlon. Technological Change and the Future of Warfare
39. Farhad Rezaei. Iran's Nuclear Program: A Study in Proliferation and Rollback
40. Daniel W. Drezner. The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations
41. David Deming. Science and Technology in World History: The Ancient World and Classical Civilization